

Sygn. akt V Ca 222/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 marca 2012 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie V Wydział Cywilny-Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Piotr Wojtysiak
Sędziowie:	SO Beata Gutkowska SR (del.) Marcin Borcuch
Protokolant:	sekr. sąd. Olga Michalec

po rozpoznaniu w dniu 7 marca 2012 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa W. T.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Finansów

o waloryzację i zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego (...) w Warszawie

z dnia 16 listopada 2011 r., sygn. akt VI C 425/11

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że w pkt II kwotę 900,-
(dziewięćset) złotych zastępuje kwotą 395,- (trzysta dziewięćdziesiąt pięć) złotych;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania w instancji odwoławczej.

Sygn. akt V Ca 222/12

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 26 stycznia 2010 roku W. T. przeciwko pozwanemu Skarbowi Państwa – Minister Finansów wniósł o zasądzenie od pozwanego kwoty 4.091,93 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od tej kwoty do dnia wniesienia pozwu od dnia zapłaty, tytułem odszkodowania za niewykonanie zobowiązania z posiadanej przez powoda obligacji 3 % Premiowanej Pożyczki Inwestycyjnej II-ej emisji serii (...) oraz zasądzenia kosztów procesu.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa, podnosząc zarzut przedawnienia roszczenia oraz zasądzenie kosztów procesu.

Wyrokiem z dnia 30 czerwca 2010 r. Sąd Rejonowy (...) w Warszawie oddalił powództwo i zasądził od pozwanego zwrot kosztów procesu. W uzasadnieniu poza ustaleniem stanu faktycznego wskazano, iż podstawą oddalenia powództwa był skutecznie podniesiony zarzut przedawnienia z powołaniem się na przepisy art. 118 i 117 k.c. oraz art. 442¹ § 1 k.c.

Apelację wniósł powód W. T. i wyrokiem z dnia 15 lutego 2011 r. Sąd Okręgowy w Warszawie V Wydział Cywilny – Odwoławczy uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu (...) w Warszawie pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach za instancję odwoławczą. W uzasadnieniu orzeczenia wskazano, iż zarzut nieważności był niezasadny, natomiast zasadny był zarzut skarżącego że Sąd Rejonowy w uzasadnieniu nie odniósł się do zasadniczego problemu przedawnienia roszczenia, które przez część okresu nie mogło być dochodzone. Budziło ponadto wątpliwości przyjęcie przez Sąd Rejonowy, jako początkowej daty okresu przedawnienia 1 stycznia 1985 r. a w uzasadnieniu nie dokonano oceny czy od tego dnia powód miał możliwość zgłoszenia żądania spełnienia świadczenia przez pozwanego. Podniesiono dalej, iż w uzasadnieniu Sąd nie odniósł się do żądania alternatywnego pozwu dotyczącego wypłaty odszkodowania za zaniechanie losowania obligacji. W zakresie interpretacji art. 357⁽¹⁾ k.c. Sąd Okręgowy podzielił pogląd skarżącego, iż Sąd Rejonowy odniósł się arbitralnie do powyższego. Sąd Okręgowy wskazał, że ww. skutkuje oceną, iż Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy, co uzasadnia zastosowanie art. 386 § 4 k.p.c.

Sąd Rejonowy przy ponownym rozpatrzeniu sprawy wyrokiem z dnia 16 listopada 2011 r. oddalił powództwo, zaś kosztami postępowania odwoławczego jak i pierwszo instancyjnego obciążył powoda.

Powyższy wyrok zapadł w oparciu o następujące ustalenia i rozważania:

Z dniem 1 maja 1935 r. w oparciu o ustawę z dnia 26 marca 1935 r., o upoważnieniu Ministra Skarbu do wypuszczania wewnętrznej pożyczki inwestycyjnej (Dz. U. Nr 21, poz. 122) została wypuszczona 3% Premiowa Pożyczka Inwestycyjna w obligacjach na okaziciela po 100 złotych w złocie każda obligacja (§1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 29 marca 1935 roku o wypuszczeniu 3% Premiowej Pożyczki Inwestycyjnej Dz. U. Nr 23, poz. 154). Pożyczka ta miała podlegać spłaceniu do dnia 1 maja 1985 r., drogą trzykrotnego w każdym roku trwania pożyczki, poczynając od 1 września 1945 r., umarzania części obligacji wylosowanych w tym celu w dniach 1 maja, 1 września i 2 stycznia według planu umarzania. Obligacje miały być losowane seriami (§5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 29 marca 1935 r. o wypuszczaniu 3 % Premiowej Pożyczki Inwestycyjnej – Dz. U. Nr 23, poz. 154). Oprocentowanie 3 % Premiowanej Pożyczki było stałe i wynosiło 3 do sta w stosunku rocznym płatne, co cztery miesiące z dołu w dniach 2 stycznia, 1 maja i 1 września każdego roku, za zwrotem odpowiednich kuponów, przy czym pierwszy kupon miał być płatny w dniu 1 września 1935 r. (§ 6 ust. 1 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 29 marca 1935 r. o wypuszczaniu 3 % Premiowej Pożyczki Inwestycyjnej – Dz. U. Nr 23, poz. 154). Spłata kapitału oraz wypłata odsetek i premii miała nastąpić w złotych według równowartości 900/5332 grama czystego złota za jednego złotego w złocie (§ 11 ust. 1 rozporządzenia Ministra Skarbu z Dia 29 marca 1935 r. o wypuszczaniu 3% Premiowej Pożyczki Inwestycyjnej - Dz. U. Nr 23, poz. 154). Kwota 3 % Premiowej Pożyczki Inwestycyjnej została ustalona na 230.000.000 zł w złocie i składała się z dwóch emisji w kwotach imiennych po 115.000.000 zł w złocie każda emisja (§1 i 2 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 29 maja 1935 roku o ustalaniu kwoty imiennej 3% Premiowanej Pożyczki Inwestycyjnej oraz ilości emisji tej pożyczki (Dz. U. Nr 39, poz. 273). Plan umorzenia 3 % Premiowej Pożyczki Inwestycyjnej określony został 1935 r. – pierwsza rata pożyczki miała być umorzona w dniu 1 września 1935 r., zaś ostatnia w dniu 1 maja 1985 r. (załącznik nr 1 §1 i 2 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 29 maja 1935 roku o ustalaniu kwoty imiennej 3% Premiowanej Pożyczki Inwestycyjnej oraz ilości emisji tej pożyczki (Dz. U. Nr 39, poz. 273). Losowania do umorzenia 3% Premiowej Pożyczki Inwestycyjnej nie odbyły się.

W dniu 28 października 1950 r. uchwalona została ustawa o zmianie systemu pieniężnego (DZ. U. Nr 50 poz. 459). Ustawa ta wprowadzała zasadę, iż wszelkie zobowiązania publicznoprawne i prywatnoprawne bez względu na tytuł

i czas powstania opiewające na złote dotychczasowe przeliczane były z dniem 30 października 1950 r. z mocy prawa na złote i grosze w stosunku 100 złotych dotychczasowych równe 1 złotemu. Z kolei w związku z ustawą z dnia 7 lipca 1994 r. o denominacji złotego (Dz. U. nr 84 poz. 386). Wprowadzono nową jednostkę pieniężną równą 10.000 starych złotych – przeliczenie nastąpiło z dniem 1 stycznia 1995 r.

W. T. jest w posiadaniu jednej obligacji drugiej emisji 3% Premiowej Pożyczki Inwestycyjnej opiewającej na kwotę 100 złotych serii (...). Obligację otrzymał od swojej matki. Losowania obligacji zaniechano. Po II wojnie światowej emitent zaniechał obsługi obligacji i nie podjął jej do dziś.

W dniu 26 stycznia 2010 r. W. T. złożył do Sądu Rejonowego pozew o zapłatę kwoty 4.091, 93 zł wraz z ustawowymi odsetkami tytułem odszkodowania za niewykonanie zobowiązania z obligacji 3 % Premiowanej Pożyczki Inwestycyjnej (...) drugiej emisji. W dniu 17 marca 2010 r. zmienił żądanie w ten sposób, iż o zapłatę kwoty 4.091,93 zł dochodzi także w ramach alternatywnego roszczenia wykonania zobowiązania z obligacji na podstawie waloryzacji sądowej.

Sąd Rejonowy rozpoznając sprawę oddalił powództwo w zakresie obu zgłoszonych alternatywnych roszczeń, uznając iż podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia we wszystkich zgłoszonych przypadkach jest skuteczny, choć w innych terminach niż to zostało pierwotnie przyjęte. W sprawie kosztów Sąd Rejonowy zastosował art. 98 k.p.c. w zakresie łączenia kosztów procesu za I i II instancję, które to koszty nie były znaczne, albowiem ograniczały się do kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 900 zł, zasądzając je od strony powodowej.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód, skarżąc go w całości i zarzucając:

- sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału przez przyjęcie, że roszczenie z nieumorzonych obligacji 3 % Premiowej Pożyczki Inwestycyjnej z 1935 r. posiadanej przez powoda było roszczeniem wymagalnym i w związku z tym uległo przedawnieniu;
- naruszenie prawa polegające na błędnej wykładni art. 120 § 1 k.c. poprzez przyjęcie, że bieg termin roszczenia niewymagalnego rozpoczyna się i błędnym zastosowaniu tego przepisu;
- naruszenie prawa polegające na błędnej wykładni art. 455 k.c. przez bezpodstawne przyjęcie, że oznaczony termin spełnienia świadczenia może zmienić się w nieoznaczony oraz na błędnym zastosowaniu tego przepisu;
- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 244 § 1 k.p.c. polegające na nieuwzględnieniu skutków prawnych oznaczenia terminu spełnienia świadczenia w urzędowym dokumencie obligacji 3 % Premiowej Pożyczki Inwestycyjnej z 1935 r.
- naruszenie art. 117 i 118 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie tych przepisów;
- sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału przez przyjęcie, że niemożność określenia wartości przedmiotu sporu w obiegowym pieniądzu polskim nie stanowi przeszkody w dochodzeniu roszczenia pieniężnego, w związku z art. 19 k.p.c.;
- naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. polegające na wewnętrznej sprzeczności uzasadnienia zaskarżonego wyroku i pozornym uzasadnieniem niezastosowania przepisu art. 102 k.p.c.;
- naruszenie art. 386 § 6 k.p.c. polegające na nie uwzględnieniu oceny prawnej i wszystkich wskazań co do dalszego postępowania wyrażonych w wyroku Sadu Okręgowego w Warszawie V Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 15 lutego 2011 r. sygn. akt V 2737/10;
- naruszenie art. 98 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że powód jest zobowiązany do pokrycia kosztów procesu za instancję odwoławczą w sytuacji uwzględnienia jego apelacji od wyroku Sądu pierwszej instancji (w sytuacji, gdy w sprawie odwoławczej nie jest stroną przegraną);

Wskazując na powyższe zarzuty apelujący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku

i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do rozpoznania. Powód wniósł również o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda dotychczas poniesionych kosztów postępowania w tym postępowania odwoławczego, a z ostrożności procesowej wniósł o nieobciążanie powoda kosztami procesu.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja powoda jest częściowo zasadna.

Sąd Okręgowy przychylił się do zarzutu podniesionego przez stronę powodową co do kosztów postępowania. Zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c. strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia prawa i celowej obrony. Apelacja powoda od wyroku Sądu Rejonowego (...) w Warszawie z dnia 30 czerwca 2010 r. została uwzględniona, a więc powód nie był stroną przegrywającą, dlatego też Sąd Rejonowy przy rozstrzygnięciu co do kosztów postępowania nie powinien nimi obciążać strony powodowej.

Pozostałe zarzuty apelacyjne należy ocenić jako bezzasadne.

Sąd Okręgowy podziela ustalenia Sądu I instancji oraz dokonaną na ich podstawie ocenę prawną.

Sąd Rejonowy trafnie stwierdził, że roszczenie powoda uległo przedawnieniu, uwzględniając zgłoszony w tym przedmiocie zarzut pozwanego.

Należy zauważyć, iż nawet przyjmując najkorzystniejszą dla powoda datę rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia tj. datę ustawy z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz.U. Nr 84, poz. 426), upływ dziesięcioletniego terminu przedawnienia nastąpił w 2002 r., co oznacza, że roszczenie powoda jest znacznie spóźnione zarówno to o wykonanie zobowiązania, jak i roszczenie odszkodowawcze jako alternatywne.

Jak słusznie zauważył Sąd Rejonowy w odniesieniu do obligacji 3 %, o wartości 100 zł w złocie, na podstawie której powód dochodził swoich roszczeń - podstawę prawną stanowiły i warunki emisji określały przepisy rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 29 marca 1935 r. o wypuszczeniu 3% Premiowej Pożyczki Inwestycyjnej (Dz.U.R.P. nr 23/1935 r., poz. 154) i rozporządzenia z dnia 29 maja 1935 r. (Dz.U. nr 39/1935 r., poz. 273). Warunki emisji wskazane w powołanych przepisach w formie skróconej zawiera dokument obligacji, którego potwierdzoną za zgodność kserokopię powód dołączył do pozwu. Wynika z nich, że pożyczka podlegała spłaceniu w ciągu 50 lat - do dnia 1 maja 1985 r., drogą trzykrotnego w każdym roku, poczynając od 1 września 1945 r., umorzenia przez losowanie. Data 1 maja 1985 r. jest zatem datą, w której (najpóźniej) emitent winien był wykonać swoje zobowiązanie. Był to więc termin wykonania zobowiązania przez dłużnika.

Z powołanych przepisów nie wynikało, że niewykonanie przez emitenta (dłużnika) zobowiązania skutkowało wygaśnięciem jego obowiązku. Umorzenie, o którym mowa w powołanych przepisach, nie oznaczało wygaśnięcia zobowiązania bez zapłaty, ale oznaczało pozbawienie dokumentu mocy prawnej to jest zerwanie więzi prawnej pomiędzy prawem a dokumentem. Skarb Państwa jako dłużnik miał obowiązek spełnić świadczenie - najpóźniej z upływem wskazanych dat; był to termin zastrzeżony na korzyść dłużnika (art. 200 k.z., art. 457 k.c.). Oznacza to, że przed jego nadejściem pozwany mógł, ale nie miał obowiązku wykupienia obligacji powoda, zaś powód jako wierzyciel nie mógł żądać wcześniejszego spełnienia świadczenia. Z bezskutecznym zaś upływem terminów, o których mowa, wierzyciel nabywał uprawnienie do wezwania dłużnika do spełnienia świadczenia. Winien był to uczynić przedstawiając dokumenty obligacji (art. 921⁶ k.c.). Wskazane w warunkach emisji termin (tu: 1 maja 1985 r.) należało zatem rozumieć w ten sposób, że przed jego upływem roszczenie niezaspokojonego wierzyciela, o zapłatę, nie było wymagalne, a w stan wymagalności mogło być przez niego postawione po tym terminie, przez wezwanie skierowane

do dłużnika z równoczesnym przedstawieniem mu dokumentu obligacji (art. 455 k.c., art. 192 k.z., por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2000 r. III CZP 37/00, OSNC z. 4/2001 r., poz. 56).

Obligacje powoda do dnia 1 września 1939 r. nie zostały wylosowane, a po tej dacie nie miały już miejsca ani skup z wolnej ręki ani losowania w celu umorzenia.

Roszczenie, które powód realizuje, ma charakter majątkowy, roszczenia zaś majątkowe podlegały i podlegają przedawnieniu (art. 117 k.c. art. 281 k.z. w związku z art. 12 dekretu z dnia 12 listopada 1946 r. przepisy ogólne prawa cywilnego, Dz. U. nr 67/1946 r., poz. 369).

W myśl obowiązującego od 1 stycznia 1965 r. art. 120 § 1 k.c. "bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. Jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez uprawnionego, bieg terminu rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne gdyby uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie".

Zgodnie z niespornym stanem faktycznym, dłużnik miał obowiązek spełnić świadczenie najpóźniej w dniu 1 maja 1985 r. zaś wierzyciel był uprawniony do żądania zapłaty najwcześniej w tej dacie, czyli pod rządem kodeksu cywilnego (art. 120 § 1 zdanie 2 k.c. Zatem, zgodnie z art. 118 k.c. w zw. z art. III przepisów wpraw. k.c., od tej daty rozpoczął bieg dziesięcioletni termin przedawnienia.

Aczkolwiek powołane przepisy szczególne początek biegu terminu przedawnienia wiązały z datą wylosowania obligacji do umorzenia nie oznacza to, że brak losowania powoduje, że przedawnienie nie rozpoczyna biegu. Jak wyżej wskazano wierzyciel, mimo braku losowań, mógł podstawić swoje roszczenie o zapłatę w stan wymagalności przez wezwanie dłużnika do spełnienia świadczenia i mógł uczynić to najwcześniej z upływem terminu, który w warunkach emisji został wskazany jako ostateczny termin umorzenia obligacji. Czyli powód mógł zgłosić żądanie wypłacenia należnych kwot już następnego dnia po dniu, w którym pozwany powinien był spełnić świadczenie czyli po dniu przewidzianym warunkami emisji do umorzenia obligacji. Zważywszy, że ten najwcześniejszy termin to 1 maja 1985 r., stwierdzić należy, że roszczenie powoda o zapłatę, zgodnie z treścią powołanego wyżej art. 120 § 1 zdanie 2 k.c. uległo przedawnieniu z dniem 1 maja 1995 r. Stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 24 kwietnia 2007 r., sygn. SK 49/05, niezgodności z Konstytucją (i utraty mocy obowiązującej z upływem dwunastu miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw) art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny w zakresie w jakim ogranicza dostęp do waloryzacji sądowej, zagwarantowanej w art. 358¹ § 3 k.c. w odniesieniu do zobowiązań pieniężnych powstałych przed dniem 30 października 1950 r. wynikających z obligacji emitowanych przez Skarb Państwa, nie jest okolicznością w sprawie niniejszej istotną. Powołanym wyrokiem Trybunał Konstytucyjny stwierdzając niekonstytucyjność wskazanego art. 12 ust. 1 otworzył co prawda możliwość waloryzacji świadczeń należnych posiadaczom przedwojennych papierów wartościowych emitowanych przez Skarb Państwa jednakże wyrok TK miałby ewentualnie znaczenie tylko wówczas gdyby roszczenie powoda o zapłatę nie było przedawnione. Upływ terminu przedawnienia powoduje, że dłużnik może skutecznie uchylić się od zaspokojenia wierzyciela, zatem to uprawnienie dłużnika czyni bezprzedmiotowym ustalenie, z zastosowaniem art. 358¹ § 3 k.c., wysokości świadczenia należnego wierzycielowi. W sprawie niniejszej pozwany podniósł zarzut przedawnienia i okazał się on uzasadniony. Sąd Rejonowy dokonał nadto oceny czy skorzystanie z tego zarzutu nie stanowi ze strony pozwanego nadużycia prawa (art. 5 k.c.) i w fakcie podniesienia tego zarzutu nie dopatrywał się sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. To stanowisko Sądu I instancji Sąd Okręgowy w całości podziela.

Instytucja przedawnienia ma za zadanie uporządkowanie stosunków społecznych i jej celem jest zniesienie utrzymującej się niepewności co do trwania w czasie odpowiedzialności. Nikt nie może podnosić odpowiedzialności majątkowej bez żadnego ograniczenia w czasie.

Dla nieuwzględnienia zarzutu przedawnienia powód musiałby też wykazać, że jego beczynność w dochodzeniu roszczenia była usprawiedliwiona wyjątkowymi okolicznościami. Istnienie takich okoliczności, czy to o charakterze

obiektywnym czy subiektywnym, w ogóle przez powoda nie było w sprawie wykazywane. Pozew został wniesiony w dniu 26 stycznia 2010 r., zatem po upływie wyżej wskazanych terminów przedawnienia.

Ubocznie można dodać, że co prawda wniesienie pozwu o zapłatę przed upływem terminu przedawnienia skazane było na niepowodzenie z powodu m.in. regulacji prawnych, których konstytucyjność zakwestionował Trybunał Konstytucyjny w powołanym już wyżej wyroku jednakże, w myśl art. 190 ust. 4 Konstytucji, orzeczenie TK o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania.

Całkowicie niezasadne są twierdzenia powoda o wpływie na bieg terminu przedawnienia wejście w życie ustawy denominacyjnej w dniu 1 stycznia 1995 r. Nie można zgodzić się z powodem, że wprowadzenie w Polsce denominacji uniemożliwiło mu dochodzenie roszczenia, albowiem stało się ono niewyraźne w polskiej walucie. Przecież powód nie dochodziłby w tym procesie 100 starych polskich złotych, tylko kwoty która miałaby dla powoda ekonomicznie odczuwalną wartość, a więc zapewne więcej niż 1 nowy złoty.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. oraz art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku. Sąd Okręgowy, mając na uwadze szczególną sytuację materialną i osobistą powoda, a także fakt częściowego uwzględnienia apelacji, orzekł o kosztach postępowania w instancji odwoławczej w oparciu o treść art. 100 k.p.c., znosząc je wzajemnie pomiędzy stronami.